

Till det om Sällskapets verksamhet efter 1819 anförda böra vi tillägga, att dess Sekreterare, Prof. Böcker, på sin tid gjorde försök med en tidnings utgifvande, samt att, såsom hvarje läsare torde vara bekant, Sällskapet senast utgifvit en af agronomen Hoving författad lärobok i landthushållning för allmogen.

J. V. S.

10 **5 GEYER. MACAULAY. THIERS.**
Litteraturblad n:o 1, januari 1855

Lyckligt är det folk, som eger en historie, rik på ädla bragder och ära. Sin historieskrifvare finner det alltid. Slägte efter slägte lefver upp, fostradt till verksamhet af upplyftande hågkomster, läror och exempel, i medvetandet att tillhöra en nation, som haft och har sin rika andel i arbetet för menskligheten.

20 Ty man må ur kristlig synpunkt vara öfvertygad, att inför Gud alla äro lika, nationer som individer; det är denna tröst, som ger tillförsigt vid den ojemna utdelningen af lifvets lotter. Men så länge jorden burit menniskor, och så länge ett menskligt väsende ännu trampar henne, har sträfvandet till något högre och bättre, än det närvarande, till fullkomlighet, utgjort och skall utgöra det för menniskan utmärkande. Detta sträfvande, tidens, hvarje tids ofta oeftertänksamt frambrytande, men än oftare tanklöst öfverklagande, ädla oro, är desto lifligare, ju större delaktighet menniskan har i den allmänna mensklig bildningen. Vetande om det förflutna, insigt i det närvarande äro vilkoren för denna delaktighet.

30 Derföre är beundran för det upphöjda och ädla, som varit, i vetande, handlingar och personligheter bildande och lifvande, såsom kärleken för det upphöjda och ädla, som är. Beundran för det förflutna eger ännu företrädet, att icke lika lätt vara missledd, som kärleken för det närvarande; ty öfver det förflutna har gått efterverldens dom, inför hvilken blott det sanna och rätta kan ega bestånd. Och om man någon gång sett en riddare de la Motte Fouqué¹ vilja ånyo uppbesvärja den oklara medeltiden, så har man vida oftare haft att beklaga sig öfver den kärlek för det närvarande, som vill se alla dess uselheter förevigade; och det torde icke behöfva bevisas, att egoismen, kärleken för egen ro och eget välbefinnande, lätt slår sig i förband med kärleken till det
40 närvarande öfverhufvud.

Ja man kunde utan farhåga att mycket misstaga sig påstå, att det ger ett bevis för arten af en nations bildning, huru mycket historien hos densamma älskas, skrives och läses. Sålunda är det äfven en bland de mest glädjande företeelser i den nyare litteraturen, att historien blifvit med stor förkärlek odlad icke blott i memoirelitteraturen och historiska romanen, utan genom utgifvandet af historiska samlingar i otaliga volymer och främst genom historiska arbeten, till den del i värde långt framom allt, hvad den kristna kulturen i denna väg förut frambragt, i och genom denna kultur äfven intagande en högre ståndpunkt, än
50 antikens historieskrifning. Detta glädjande förhållande sammanhänger med den återgång till forntiden, som öfverhufvud röjt sig i Europas mera bildade nationers litterära håg, och hvilken man synes med rätta

¹ Undine's berömda författare, här blott tagen ur hopen af de Tyska romantikerna, hvilkas allmänna lösen var medeltidens kyrka, stat, samhällslif och konst.

förklarar såsom ett sträfvande hos dem, att komma till ett sannt medvetande om sig sjelfva, och att likasom ur sitt eget inre hemta rigtningen för den nya tid, de gå till möte. Fornsången, fornhistorien, det egna språket hafva sålunda blifvit föremål för forskningen på samma tid, som naturvetenskapen gjort sjelfva fädernejorden och dess produkter rätt kända och fördubblat deras förmåga, att underhålla folkens timliga existens.

Må vi icke missakta, hvad i vetenskap och konst göres och verkas utan direkt hänsyn till fosterländska förhållanden. Men detta kan icke hindra oss, att beundra den tacksamhet, hvarmed alltid fäderneslandet lönar sina kärleksfulla barn. Vänd blott i vetenskap och litteratur, i skön konst, i industriela företag hågen till det fosterländska, och vetenskapligt, litterärt och konstnärligt anseende och bröd och välstånd är den säkra belöningen. Icke så, att äfven vetenskapsmannen, litteratörer, konstnären alltid skulle hafva en säker utkomst, men han har öfverallt säkraste vägen att gagna, att lära världen känna något nytt och värderikt, om han med kärlek och förmåga vänder sig till forskning i och framställning af det fosterländska. Finlands fattiga litteraturhistoria lemna här för bevis nog. Porthan vann ingen ära som professor i latiniteten, utan såsom forskare i Finsk historie, myth, språk och sång; Gadolin analyserade inhemska mineralier, Hällström undersökte vattnets täthet under våra vintrar, och båda hade dessa arbeten att tacka för sin första och största ryktbarhet; Nervander ledde att bestämma tiden för solens rotation kring dess axel genom uppmärksamhet på våra floders islossningstider; Castrén vann odödligt namn, genom att lära världen känna den Finska stammens språk, älsta hem och förvandtskaper – att icke tala om ännu lefvande män, om Lönnrot och om Runeberg, hvars Fänrik Stål säkert hos alla nationer såsom i hemmet tar högra handen i bredd med Kung Fjalar och Nadeschda.

Äfven de trenne berömda historieskrifvare, hvilkas namn hedra denna artikel, hafva egnat sin förmåga åt forskning hvar och en i sitt fäderneslands häfder. De hafva också det gemensamt, att de alla varit kallade att intaga en plats i sina nationers representation. I öfrigt böra skälen för deras sammanställning här väl framgå ur, hvad vi snart skola anföra.

Thiers har såsom historieskrifvare gjort sig ett namn genom tvenne arbete. *Histoire de la Révolution française* och *Histoire du Consulat et de l'Empire*, det senare ännu ofulländadt.

Allmänna omdömet om hans revolutionshistorie är, att den är för litet bygd på studium af källor och öfverhufvud icke röjer tillräcklig kritik, men att det utmärkande i densamma är den utomordentliga talangen i skildringen och den patriotiska hänförelsen, för hvilken äfven den »stora nationens» största förvillelser försvinna. I Konsulatets och Kejsaredömet historia slutar sig denna hänförelse kring konsulns och kejsarens person; och ehuru hans snille och bragder, såsom rättvist, tjena till Franska nationens upphöjande, ser man tydligt, att nationen sjelf skulle få orätt mot sin representant – om folket i hela arbetet egentligen komme till tals. Men man kan läsa det, utan att få veta, hurudant Frankrikes inre tillstånd under konsulatet och kejsaredömet var; ja tillochmed Napoleons generaler och ministrar uppträda här mest som stumma personer. Vi böra tillägga, att man nog allmänt ansett för beräkning, hvad vi kallat hänförelse; men om också en snillrik författare kan stundom frivilligt sluta ögat till, tro vi icke, att han med beräkning kan arbeta sig egenom volymer af loford öfver en herrskare, som längesedan upphört att straffa och belöna. Man säger:

Thiers har velat smickra nationalfåfången! Ligger det då icke närmare att säga: han står sjelf icke öfver denna fåfånga; isynnerhet som hans statsmannabara bevisar, att han främst önskat återkalla sitt lands krigiska storhet.

10 Man skulle tro, att ett så uteslutande Franskt arbete vore onjutbart för läsare af annan nation. Men det läses på alla Europa's språk, och hvarje nytt utkommande band af Konsulatets och Kejsaredömet's historia utgör ett Europeiskt événement¹. Säkert är också, att om Thiers icke lyckats intaga hvarje läsare för sin hjeltes person, han
10 åtmistone vinner honom för sitt arbete, som isynnerhet delvis med djupt intresse läses och återläses. Man kan då lätt föreställa sig, hvad boken skall vara för ett sådant folk som det Franska, då det i hvarje dess rad ser sin politiska och krigiska storhet återspeglad.

Geyer's namn är äfven i Finland ett föremål för aktning och kärlek. Alla de, som närma sig det femtonde året eller skridit derutöfver, hafva lefvat upp tillika med ljudet af detta namn, hafva läsit flera eller färre skrifter af Geyers hand och sjungit hans sånger. Sverige har icke haft någon mera fosterlandsälskande lärd och författare. Men mellan hans
20 och Thiers' författareskap är i detta hänseende nära nog samma skilnad som mellan *Svenska Folkets Historia* och *Atlantica*'n².

Geyer var filosof och skald, Thiers är politiker och talare. Deraf en väsentlig skilnad i bådas betraktelsesätt såväl som framställning. Den högre åsigt af historien såsom mensklighetens utvecklingshistorie, hvilken man saknat hos Thiers, återfinnes starkt utpreglad hos Geyer, för hvilken det rätta är något annat, än politisk klokhet, och sanningen något mera, än en hofpoets utgjutelser. Häraf kommer äfven, att Geyer icke stadnar vid händelsernas glänsande yta, vid det, som i ett folks historia vanligast anses för ära, vid de krigiska triumferna och deras representanter, icke ens vid de visa förordningarne och lagarne, utan
30 han nedstiger till folket i dess särskilda afdelningar och bedömer efter måttet af dess upplysning, sedlighet och välstånd värdet af de lysande yttre företeelserna.

Sannt är, att då det enda utförda historiska arbete af Geyer är »Svenska Folkets Historia» till och med drottning Christina, han inom denna långa tidsföljd icke haft samma anledning till oafbrutet präktiga skildringar, som Thiers, hvilken beskrifvit sitt folks mest lysande tidskifte och icke ens hunnit till dettas olyckliga men ännu glansfulla slut. I flera afseenden kan en jmförelse mellan båda derföre anses mindre lämplig. Men vi afse också nu endast tvenne af det anförda
40 oberoende omständigheter. Båda hafva nyss ofvan blifvit påpekade.

Hos Thiers se vi oemotståndligt tappra härar, stora härförare och statsmän, visa lagar, storartade allmänna företag, präktiga konstens monumenter i oafbruten vexling framtråda för våra blickar, och öfver allt och öfver alla honom, som med sitt geni och sin mäktiga vilja framkallade allt detta. Folket se vi ingenstädes, icke heller dess olyckor och tröstlösa uppoffringar, icke de bojor, som fångslade dess ande. På sin höjd beklagas ett eller annat politiskt misstag. Men despotismen, eröfringskrigen, eröfrare-öfvermodet gå fria från all censur. På ena

50 ¹ Arbetet är öfversatt till Ryskan. En Svensk öfversättning finnes under titel: »Napoleon. Konsulatets och Kejsaredömet's Historia.» Stockholm. Bonniers förlag. Denna öfversättning föregås af ett sammandrag af *Revolutionshistorien* af Tham. Både detta sammandrag och öfversättningen synas vunnit erkännande.

² Olof Rudbeck den äldres ryktbara skrift, hvori han söker bevisa, att Plato's Atlantis borde sökas i Sverige, hvarifrån äfven antikens folk skulle hemtat sin gualära och kultur.

sidan förgudas den stora nationen i allt; på den andra försvinner hon för våra blickar; hvad hon tänker och gör är oss en gåta, och den del af henne, som visar sig på slagfälten, spelar naturligtvis en stum rol.

Icke så Geyer. Vål säger han »då jag skrifver Svenska folkets historia, känner jag bättre än någon, att det är dess konungars;» och detta uttryck har från en viss sida blifvit med förkärlek upprepadt. Men han säger så under det intryck, skildringen af Vasakonungarnes myndiga regering väcker, och med hänseende till den tid, då nationen »ovillig och beundrande, motsträfvig och älskande, liksom genom en våldsamt hänförelse, följde sina Gustaver och Carlar till seger, till ära, till undergångens brant.» Och på ett annat ställe¹ yttrar han sig efter en skildring af Sveriges ännu oordnade tillstånd vid Karl IX:s död: »betraktar man allt detta och de tider, som nu följde, hvad lärer man? Att den, som ej förtvivlar, har rätt att hoppas allt; att den politiska räknekonsten är falsk, så länge den ej förstår behandla oändliga storheter, och att den moraliska kraften är en sådan storhet. Armod och nöd, och inre och yttre oro, och ett hårdt land och en ringa folkmängd: allt detta betyder väl mycket i maktens eller olyckans vågskål, men ej allt, och stundom litet. Att ega någonting, som man älskar högre, än lifvet, att veta någonting, som man fruktar högre än döden, betyder mer; och ett folk med ett sådant sinne lag är färdigt för stora saker. En allmoge med stränga, krigiska seder, gudfruktig, och som i det väsentliga af sin kristendom märkte föga förändring genom reformationen; en adel, lifvad af en hög, ridderlig anda, hvarpå handlingar af den mest heroiska uppoffring under krigen äro bevis; ett kraftfullt folk, i olyckornas skola uppfostradt till en lågande nationalkänsla: det var det arf, som Carl lemnade sin son, så han med välbehag lade sin hand på det sköna hjeltebarnets hufvud och sade: »*Ille faciet*» — »Han skall göra't.» Och ett sådant arf är ett arf, med hvilket man kan besitta jorden.»

Med dessa åsigter af grundvalen för de stora bedrifterna, är det naturligt, att Geyer icke skattar den krigiska äran i och för sig, utan fordrar ett mål för och ett resultat af striderna utöfver blotta segerns eller eröfringens. »*Sådana*», yttrar han i det återopade talet, »äro de äkta Svenska äreminnen, rättvisa, mensklighet, aktning för frihet och rätt. *Sådant* det medvetande, som vi ur verlden tagit med oss inom de klippor och skär, hvarifrån våra fäder först utgingo.» Hans mening är, att dessa dygders erkännande utgör de fordna provinsernas arf från Svenska väldet, om hvilket Axel Oxenstjerna säger: »Sveriges statsfundament hafver alltid varit och skall, näst Guds hjälp, blifva justitia och ett christeligt regemente,» och att medvetandet af, att hafva lemnat detta arf, utgör Svenska folkets vinst och sanna ära.

I denna anda söker Geyer i sin historie att med skildringen af de yttre politiska tilldragelserna förbinda utredningen af orsak och ändamål. Hvar och en inser, att, om verkligen Sveriges historia vore dess konungars, tillfälligheter, individuella åsigter och hugskott i mer eller mindre grad skulle styrt dess gång. Vål kan en förträfflig regent i sig representera en nations, ett helt tidskiftes själsriktning. Men oakadt Sverige sedan reformationen räknat ett ovanligt antal utmärkta konungar, var dock detta icke fallet med konungarne näst före Gustaf Vasa; och äfven Erik XIV, Johan III och Sigismund närmast efter honom voro långtifrån representanter af Svenskheten eller af något högre och allmännare sträfvande öfverhufvud. Likväl beundrar man i Geyers

¹ Tal vid Jubelfesten till den Store Gustaf Adolf's minne d. 6 Nov. 1832.

arbete den stränga inre nödvändighet, hvarmed de beskrifna händelserna synas följa på hvarandra. Och om just detta vittnar för historieskrifvarens skarpsinne och konstnärligheten i hans framställning, så eger vittnesbördet sitt värde endast deraf, att historiens skiften alltid utgöra en sådan sammanhängande kedja af orsaker och verkningar. Men sagde nödvändighet har icke sin grund i individernas, icke ens de kungligas, görande och låtande, utan i nationernas eget lif och dettas sammanhang med den allmänna mänskliga utvecklingen. Tvärtemot

10 hvad ofvan anförda utrop synes innebära, ser man derföre Geyer förklara alla Svenska historiens viktigaste skiften ur folkets, ur massans ståndpunkt i bildning, ur arten af dess fosterlandskänsla, religiositet, dess tänke- och handlingssätt öfverhufvud. Så är det allmogen, som uppbär Engelbrekt och Sturarne, allmogen, som sätter Gustaf Vasa på thronen. Carl IX är »bondekonungen,» och »bondedrängar,» sönerna till de bönder, hvilka, af Johan III tillfrågade öfver de 1567 af Danmark föreslagna fredsvilkoren, svarade, att de ville gifva Dansken »krut kulor och pikar,» allt ännu i bonddrägt med skinnpelsar, bildade under Gustaf Adolfs mönstret för Europas krigshärar och afgjorde med honom Europas öden för århundraden.

20 Nyare tiders historieskrifning har i allmänhet vändt sig från blotta berättelsen om krigen, fredssluten, regenterna och fältherrarne till beskrifning äfven af lagar och institutioner och till skildringen af folkens inre lif. Till följd af författarens hela åskådningssätt, har äfven Geyer sina skilda kapitel om »Land och Folk,» med all omsorg och kärlek sammanskrifna. Sjunde kapitlet i I:a Delen är en sådan, för hela Svenska historien upplysande skildring, vid hvars läsning man frågar sig, om väl något annat folk i Europa egt en på sedligare grund bygd samhällsförfattning? Skulle icke boken vara så allmänt känd, och de ifrågavarande förhållandena vara i större omfattning framställda i

30 Nordström's berömda arbete, skulle ingen mera lärorik läsning kunna här erbjudas, än ett aftryck af nämnda kapitel.

Vi tillägga en erinran, att Geyers samlade skrifter numera fullständigt utkommit. Få verk kunna lemna en ädeltänkande läsare någon mera lifvande och försonande läsning.

Macaulay's namn torde för många läsare vara fremmande. Det har också först under senaste årtionde fått en klang i Europa. Och säkert torde vara, att ett historiskt arbete, sådant som hans: »*The History of England from the accession of James the Second,*» förut icke skådat dagen¹. Vi vilja naturligtvis icke påstå, att arbetet vore det förnämligaste i

40 hela den historiska litteraturen. Men det torde vara svårt att uppvisa en historieskrifvare, som med så mycken lärd forskning förenar så klara omdömen, och som, försmående all entusiasm och alla vältalighetsbemödanden, förmått gifva sin framställning ett så fångslande intresse. Säkert är åtminstone, att ännu ingen gjort den tid, han skildrar, mera åskådlig för läsaren.

Thiers är ständigt högstämd och lider derunder betydligt af toma och öfverflödiga fraser. Äfven Geyer utpreglar sina slående tankar och bedömanden i slående ord; men det händer stundom, att orden stå der, utan att tanken är hvarken djup eller rätt sann. Hos Macaulay

50 fortlöper skildringen som en lugn ström, hvilken af bedömandena icke

¹ I Svensk öfversättning: »Englands historia från Jakob den Andres tillträde till regeringen – af Thomas Babington Macaulay.» Stockholm 1853. Denna öfversättnings beskaffenhet hafva vi icke varit i tillfälle att bedöma. Likaså på Ryska öfversatt.

afbrytes mera, än farleden af sjömärkena, och man är dock vid berättelsens slut öfvertygad, att man öfver de skildrade händelserna och karaktererna tänker fullkomligt lika med författaren.

Det är väl sannt, att Macaulay i tre delar af sin historia icke hinner längre än till Jacob II:s flykt och afsättning, att han således skildrat blott 4 år af Englands historia. Men inom denna korta tid ligger vändpunkten för England's hela offentliga lif. Landet hade före den tiden en lag och en frihet endast på pappret, så att dessa, så ofta de icke med svärdet gjordes gällande, hade föga att betyda. Efter dessa fyra års förlopp, från 1688, var striden mellan våld och rätt slutad; och de obesvärade herrarne i parlamentet hafva alltsedan förmått med blotta ordets magt skydda och utvidga nationens friheter. För att göra denna öfvergång tydlig, ger nu Macaulay icke blott en kort öfversigt af landets hela äldre historia, utan en utförligare skildring af Stuartarnes regeringar, utförligast af Carl II:s, hvaröfver beskrifningen fortgår intill 2:a Delen, i hvilken först Jacob II:s historia vidtager. Men ur dessa tre, jemförelsevis små band lär man sig mera om den stora förändringens orsaker och verkningar och om Englands tillstånd före och under denna tid, än man inhemtar om Frankrike ur Thiers voluminösa verk.

England's historia är till förfärlighet full af blodiga inbördes krig. Först Anglosachsernas invandring, sedan Norrmannernas bildade der ett slägte af förtryckare, ett annat af förtryckta. Knappt hade det ömsesidiga hatet hunnit något utplånas, förrän thronstridigheterna inom den Norrmanniska regentfamiljen i nära ett sekel nerblodade landet. Och redan under den andra regenten, sedan dessa strider upphört, trädde de religiösa partierna upp, för att gripa sin ett sekel långa andel i förföljelserna, i brotten och blodsutgjutelsen. Det var med dessa religionskrig i förening, som de af stamskilnaden oberoende politiska partierna framträdde och ökade förvirringen och förbittringen. Och till allt detta kommo ännu eröfringskrigen i Frankrike, i Skottland och i Irland.

I sanning finnes också inga andra bevis, än Englands historia, för de uppoffringar, med hvilka nationerna måste köpa sitt oberoende, ett lagbundet samhällsskick, sin upplysning och sitt välstånd, så måste man prisa den Forsynens vishet, som genom människornas egna passioner leder dem att slägte efter slägte utbyta ett af oro och elände uppfyllt lif mot en tidig och våldsamt död – allt för ett mål, som endast få af de många tusende kunna dunkelt ana. Samtiden ryser än vid skildringen af Franska revolutionens förvillelser. Men det var dock ett elände af några få år, en kort dröm i jemförelse med de långa ömsesidiga utrotningskrig, i hvilka partierna i England rasade mot hvarandra.

Af dessa Englands hårda tider ger Macaulay blott en kort öfversigt; till egentliga tidrymden för hans arbete höra de icke. Partierna voro då, om icke försonade, likväl af allas gemensama fara och förtryck bragta till öfverensstämmelse i åsigt och enighet i bemödandet för ett nytt sakernas tillstånd. Jakob II hade för sig intet parti. Det gällde blott att besegra hans för Englands förhållanden ovanligt stora 20 tusen man starka här. Den gjordes oskadlig af Wilhelm af Oranien, hans måg, som med sin armé landsteg i England, och affallet inom densamma visade, att icke ens den tog parti. Utan strider och nästan utan blodsutgjutelse försiggick derföre denna hvälfning, hvilken Engelmännena företrädesvis kalla revolutionen. Jakob afträdde; Wilhelm besteg thronen: Engelmännens fri- och rättigheter bekräftades och utvidgades – eller, som det modernare hetat, kartan blef en sanning – och

revolutionen var slutad.

Man tycker väl, att en sådan på sitt vis fredlig revolution är ett jernförelsevis otacksamt fält för en historieskrifvare. För Macaulay har det varit det tacksammaste. Steg för steg följer han icke blott händelsernas utan tänkesättens utveckling. De handlande personerna framlägga sin karakter, sina goda och dåliga sidor, sina planer eller sin planlöshet för läsarens ögon ända till den klaraste evidens. Handlingens knut sammandrager sig så småningom till den väntade katastrofen, och allt upplöser sig så tillfredsställande som i en välberäknad dröm. Sceneriet dertill är i yttersta detalj utfördt – man ser husen, gatorna, ja livvet inom husen, i palatserna, på gator och landsvägar, i hamnarna och på landsbygden – hvilket allt man kunde räkna till kostymeringens trohet. Det är detta utförande, som ger Macaulay's arbete ett så utomordentligt intresse, isynnerhet som tiden synes varit fattig på rätt utmärakta personligheter, och derföre händelserna kunna förklarats blott ur de många mindre utmärktas samverkan. Har man något att tadla, så är det just det, att alla dessa mindre betydande personers karakterer af författaren minutiöst målas och bedömas – hvilket för en icke-Engelsk läsare kan blifva tröttande.

Likväl är Jakob II:s korta regering långt ifrån att sakna sina blodiga episoder. Full af förföljelse, som dem var, fick den en särskild anledning härtill i ett misslyckadt uppror af hertigen af Monmouth, en naturlig son till Carl II, Jakobs bror och företrädare. Djupt nedslående är det, att finna, huru såväl vid detta tillfälle som eljest sjelfva domstolarne äro så depraverade, att lag och rätt synas hafva upphört att i England existera. Och der är icke partiandan eller fanatism som förblindar domarena. Den nedrigaste korrupsion, kryperiet och egennyttan, sitta till doms, utan blygd, utan samvete. Ihågkommas bör dock till nationens rättfärdigande, att styrelsen systematiskt hade fyllt domstolarne med sina kreatur.

Äfven denna episod och domstolsscenerna öfverhufvud lemna Macaulay tillfälle till en skildring, som låta oss blicka djupt in i den tidens tänkesätt och seder. Sederna äro öfver all föreställning råa. Men patriotismen är lefvande, och öfverallt möter oss detta allvar, detta lifliga deltagande för det allmänna, denna uppriktighet och oböjlighet i politiska och religiösa öfvertygelser, som icke i lika grad torde finnas hos någon annan nation.

Mot en jernförelse med Geyer talar äfven i afseende å Macaulay det förhållande, att dennes arbete omfattar en så kort period och derföre lättare kunnat grundas på detaljforskning. Säker kan man också vara, att denna »Englands Historia,» om arbetet skall fortgå enligt samma metod, kommer att höra till de verk, som alldrig fulländas. Ty ett sådant arbete skulle vida öfverstiga en människas krafter.

Ser man likväl till likheten och olikheten i de afsenden, om hvilka ofvan varit fråga, så finner man, att Macaulay, såsom Geyer, sökt händelsernas grund hos nationen, hvars öfvertygelser, seder och inre lif den ringa omfattningen af hans arbete tillåtit honom att än noggran-nare studeras, samt att han såsom Geyer hänfört dem till ett sedligt ändamål.

Men i förra hänseendet bör man ihågkomma, att Englands jord tillhörde och tillhör icke allmogen, utan adeln, den egentliga adeln och landtadeln (gentry), och att det derföre var denna, statskyrkan och städerna, som bildade den röstegande nationen, och hvilka i fråga om allmänna angelägenheterna främst utgjorde de bestämmande. Dock har Macaulay visat, huru ifrigt äfven massan af landsbygdens och

städernas befolkning deltog för händelserna, och gjort dess tillstånd åskådligt. I senare hänseendet är åter att anmärka, att under Jakobs regering Englands förhållanden till öfriga stater var icke blott fredligt utan inflytelseöst, och att i verkligheten som i Macaulay's framställning derföre allt hänför sig till befästandet af lag och rätt inom landet. Härigenom uppstår äfven den största olikhet mellan hans och Thiers skildring, då förnämsta föremålet för den senare äro krigen och drabbningarne; och ehuru äfven denne har att skildra ordningens återställande, framstår här allt såsom en mans verk, till hvilket nationen förhåller sig jemförelsevis likgiltigt. Samma omständighet verkar, att Macaulay äfven mycket mera, än Geyer, intränger i alla de inre förhållandena och sålunda ger en klarare bild af, hvad England på den tiden var, än Geyer förmått gifva af Sveriges tillstånd för någon period af dess historia.

10

Hos Geyer saknas dessutom något för den politiska historiens upplysande ganska väsentligt, nemligen framställningen af den inhemska litteraturens art och förhållande till tänkesättet och händelserna för hvarje tid.

Vi tillägga till det anförda den erinran, att en nations öfvertygelser och seder endast småningom förändras. I de högre samhällsklasserna verkar opinionen för dagen och modet. Hos massan af folken, som aldrig känt behovet af en hycklad öfvertygelse och verldsläkställighet, eller genom flärd och sinnesrus blifvit likgiltig i trossaker, hafva tänkesätt och seder en seghet och ihärdighet, som utgör ett värn både mot inhemskt förtryck och utländskt underkufvande. Det kan ofta synas, såsom skulle det ena eller andra under massans likgiltighet vunnit fast fot; men såsom genom ett jordskalf brister plötsligt skorpan, som betäckt den inre grunden, och denna framstår i dagen oberörd af det fremmande inflytandet, endast inom sig af egna inneboende krafter utbildad under bemödandet, att förstå sig sjelf och göra sig gällande. Det är denna fasthet i nationalkaraktern, som gör en inträngande skildring af densamma så upplysande för rätta förståndet af ett folks historia, och som gör det öfverflödigt att förnya undersökningen, förrän någon stor och epokgörande hvälfning i nationens öden tillkännager en förändring äfven i dess tänkesätt och seder.

20

30

För hvarje bildad lärarik och af stort intresse, skall läsningen af Macaulay's arbete isynnerhet för dem, som endast känna Svenska litteraturen, förete en helt ny metod att skrifva historie – detta oakadt den rikedom på historiska författare Sveriges nyaste litteratur i Geyer, Strinnholm och Fryxell m. fl. egt och eger. För författandet af Finlands, på lysande tilldragelser fattiga historia, är detta arbete ett mönster, hvars efterföljd säkert vore fruktbringande. Vi låna nedan ett par utdrag.

40

J. V. S.

6 SKILDRING AF ENGELSKA FOLKETS TILLSTÄND OCH SEDER I SLUTET AF 17:E SEKLET.

50

Litteraturblad n:o 1, januari 1855

Närvarande är ett utdrag ur Macaulay's skildring af Englands tillstånd vid tiden af Carl 2:s död efter öfversättningen af hans arbete, hvilken sedan föregående artikel skrefs blifvit oss tillgänglig.